

МОТИВ „КРИЛАТОСТІ”, СИМВОЛІЧНІСТЬ ОБРАЗУ КРИЛ (НА МАТЕРІАЛІ ПІСЕННИХ ТЕКСТІВ ГУРТУ „ЛАМА” ТА ПОЕЗІЇ ЛІНИ КОСТЕНКО)

Клещова Оксана Євстахіївна,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови,
ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”,
м. Старобільськ, Україна

Стаття присвячена: а) дослідженню пісенної творчості української співачки Наталі Дзеньків – солістки, авторки слів та музики (частково) гурту „Лама”; б) спроба проаналізувати символічний образ крил у пісенних та поетичних текстах; в) охарактеризувати символічні образи, наявні в піснях гурту „Лама”; г) співставити відображення мотиву крилатості в поезії Ліни Костенко та пісенних текстах гурту „Лама”.

Ключові слова: пісня, пісенна поезія, пісенний текст, поетичний текст; символічні образи.

Key words: song, song poetry, song text, poetic text; symbolic offenses.

Музика – пані горда й примхлива. Приділіть

їй трохи часу та уваги, на яку вона заслуговує, і вона стане вашою. Знехтуйте нею, і настане день, коли вона не відповість вам (Патрік Ротфусс „Ім’я вітру”).

Українська музика – невід’ємна частина нашої культури, рушійна сила мистецької хвилі та характерна ознака самоідентифікації кожного з нас. Наважимося перефразувати

відомий вислів по-своєму: „Скажи, яку музику ти слухаєш, – і я скажу, хто ти”.

Мета нашої наукової розвідки – проаналізувати символічний образ крил у пісенних та поетичних текстах; охарактеризувати символічні образи, наявні в піснях гурту „Лама”; співставити відображення мотиву крилатості в поезії Ліни Костенко та пісенних текстах гурту „Лама”.

Об'єктом дослідження є пісенні тексти гурту „Лама”; **предметом** дослідження – образи-символи: *крила, білий птах, лелека*.

Актуальність та новизна обраної теми визначаються потребою дослідження текстів сучасної української пісні.

Матеріалом дослідження слугували пісенні тексти „Привіт, привіт!” (2018), „Тобі одному” (2008), „В океані” (2008), „Білі вогні” (2006).

Український гурт „Лама” представив поціновувачам української музики довгоочікувану композицію „Привіт, привіт!”, у якій „фронтвумен” Наталя Дзеньків відверто зізналася у своїх почуттях.

Гурт „Лама” виник у 2005 році. На початку свого існування постійним і єдиним учасником колективу була лише Наталя Дзеньків, тому досить часто „Лама” асоціюють тільки з нею. Назва гурту походить із давньошумерської міфології, де Лама – це богиня-покровителька, що символізує особистість; своя лама є в кожній свідомій істоті. Яскравою деталлю сценічного образу солістки стало бінді – знак правди в індуїзмі, так зване „третє око”, яке малюють на лобі [3].

Лірична композиція „Привіт, привіт!” виконана в автентичному і неповторному стилі гурту „Лама”. Автором слів, музики та солісткою є Наталя Дзеньків: „Ця пісня народилася в мені задовго до того, як я переклала її на ноти. „Привіт, привіт!” – це моє звернення до Всесвіту, до природи, батьків, друзів, коханих і моїх найвідданіших прихильників. Коли я її співаю, я нахожуся з кожним із вас наодинці,” – говорить співачка. [4].

Звернувшись до лексичного наповнення тексту, виділимо лексику, яка повторюється, насамперед слова, що повторюються декілька разів:

Привіт, привіт!..

Ти довго чекав,

Як тільки міг..

Привіт, привіт!..

Привіт, привіт!..

Я скучила за тобою...

Уся пісенна композиція емоційно маркована звуковими повторами, побудована на рефренах, на переліченні та протиставленні:

Я тепер без тебе...

я тепер без тебе...

Я тепер без тебе,

Як любов без весни...

Як любов без весни...

Як любов без весни...

Наталя Дзенків декілька разів повторює, що вона без коханої людини, – як *любов без весни*. А весна – це символ усього нового, живого, відродження природи, відродження та народження почуттів:

Кричу я знов через свої пісні

Тобі одному серед всіх назавжди

Дарую знову *поцілунок весни*.

(Альбом „Світло і тінь” (2008), пісня „Тобі одному”).

Поцілунок весни – це гармонія й краса природи; а кохання – це те, заради чого існує людина на землі, саме кохання „окриляє людину”, тобто дарує їй невидимі крила, які спонукають до певної дії, до нових звершень у будь-якій сфері життя та праці; кохання – неминуща цінність. На згадку приходять чудові рядки Ліни Костенко:

Де є любов – там темряви нема,

Де сходить сонце – ніч уже безсила:

Світись в мені – *любове ясно-крила*,

Щоб в серці не селилася зима...

Мотив *крилатості* посідає чільне місце в поезії Ліни Костенко: розкривається символічне значення образу крил (вірш „Крила”),

з’ясовується питання *безкрилості та крилатості людини*, багатоаспектність цього образу; розкривається образ крил як „найсильніший образ” у процесі формування індивідуальності. *Крилатість* у розумінні поетеси – це і щастя, і мрії, і працелюбність, і кохання [7, 18–19].

Крила у вірші Ліни Костенко мають міфологічне, теологічне, духовне, а відтак філософське значення. Вони є символом руху, „польоту” душі, думки, уяви, одухотвореності, краси. У цьому аспекті характерним є висловлювання Платона про людину, у якій виростають „крила душі”, коли вона бачить красу. Теологічне та духовне переплітаються у вірші. Крила є у тих людей, які покликані виконати певну місію на землі. Зазвичай така місія пов’язана із божественним, сходженням до божественного, тобто найбільш суттєвого, значущого. Подібне сходження чи то політ і визначають екзистенцію людини – її вище призначення на землі. Підтвердженням цього є вірш Стівена Гарнера „Крила” [7, 20].

У ліричній композиції „Привіт, привіт!” Наталі Дзенків *білі крила* – це незримі крила кохання:

Мої білі крила

Кличуть кораблі,

Не на небесах я

І не на землі...

У пісенній композиції „Білі вогні” Наталя Дзеньків *крилами* душі називає свою музичну творчість:

Крила мої – слова і пісні

Тихо звучать, ніжно звучать

Десь у нічній даліні.

(Альбоми „Тримай. Нове та найкраще” (2010),

„Мені так треба” (2006); пісня „Білі вогні”).

Крила – це символ духовності, багатства думки, емоційного піднесення, могутності, незалежності та впевненості. Якщо говорити про „крилатість людини”, то варто нагадати, що *крилами*, які тримають людину на землі, є чесність і щирість, вірність і працьовитість, щедрість і поетичність.

У вищезгаданому вірші Ліни Костенко „Крила”, авторка говорить: „*Людина нібито не літає.... А крила має. А крила має!*”. В поезії закладена глибока суть: кожна людина сама творить свої крила. Ще одна важлива істина: „*А й правда, крилатим ґрунту не треба*”.

Вірш побудований на рефренах: „А крила має. А крила має!”, на пе-

реліченні та протиставленні, короткому й чіткому вираженні думки: „...**крила**, не з пуху-пір’я, а з *правди, чесноти і довір’я*”. Вживається заперечувальне порівняння: „*Немає поля, то буде воля*”, „*Немає пари, то будуть хмари*”.

У пісенних рядках Наталі Дзеньків крила – це насамперед кохання. Життя безкрилої людини, котра не вміє мріяти, – сіре та нецікаве, воно нічого не варте, як і не варте життя кожного із нас, якщо ми позбавлені почуття кохання, – бути коханими, жаданими та самим уміти щиро кохати.

Де твої вітрила –

Все розкажуть сни...

Я тепер без тебе,

Як любов без весни...

Святослав Вакарчук колись зауважив: „У юності все сприймається простіше: у душі весна – добре, немає відчуттів – і не треба. Лише з віком приходить розуміння: любов настільки важлива в житті, що її можна поставити в один ряд із здоров’ям”. Як колись сказав Володимир Короленко: „Людина створена для щастя, як птах для польоту”, – із цим життєвим постулатом неможливо не погодитись.

Згадаймо відомі вислови про

крила: „Якщо ти народжений **без крил**, – не заважай їм рости”, – Габрієль Бонер Шанель (Коко Шанель); „Є тільки дві речі, які ми можемо дати у спадок своїм дітям, перша – коріння, друга – **крила**” (Англійське прислів’я); „**Крила** знов на волі виростають у соколів приборканих” (Леся Українка); „Якщо раб має в душі **крила** – рано чи пізно він стане вільним. Якщо вільна людина носить у душі кайдани, то рано чи пізно стане рабом” (С. Вакарчук).

Не можна не згадати, як висвітлюється образ крил у міфології, як досліджують цей символ на прикладах сюжету оповідання Г. Маркеса „Стариган з крилами” та балади І. Драча „Крила”, де наскрізною є думка, що крила – це символ духовного злету людини, символ одвічного прагнення людини до краси, високої духовності [2; 9; 10].

До слова **крила** можна дібрати фразеологізми як із позитивною, так і з пейоративною конотацією: *крила ростуть, вирости (виростають) крила, як на крилах, бути (взяти) під крило, давати (дарувати) крила, розправити крила; опустити крила (руки), обпалювати крила, обламувати крила, обнали-*

ти (обпикати) крила, скласти крила (руки), підрізати крила та інші.

Поряд із символічним образом крил у творчості Наталі Дзеньків простежується образ *білого птаха*:

Перед нами є сотні миль, немає кінця,

Перед нами широкий світ, в ньому наші серця.

І нехай це далекий шлях, нас доля веде,

Білий птах нас **під крилами** у світ мрій донесе.

(Альбом „Світло і тінь” (2008), пісня „В океані”).

Птах – це символ волі в багатьох культурах, символ родини, бо птах в’є гніздо, а гніздечко є символом сім’ї, родини (*сімейне гніздо*). Християнська традиція представляє Бога як птаха, зіставляє людську душу із птахом. Пташина символіка є надзвичайно розвинутою і в давньому українському симболарії.

О. Потєбня писав про те, що у народних піснях вільному польоту птаха протиставлено горе, важке становище людини, відсутність свободи, а щаслива людина порівнюється з птахом, що високо летить [8, 7].

У термінах концепту **птах** вербалізовано концепт **радість**, кон-

цептуалізовано емоції та почуття, інтелектуальні процеси: „У щастя людського є рівних *два крила*: Тро-янди й виноград – красиве і корис-не” (М. Рильський). Така тенденція виявляється ще й у тому, що різним абстрактним концептам надається означення *крилатий* [5, 167].

Вочевидь, образ *білого птаха* у пісennих текстах Наталі Дзеньків є образом лелеки, а в Україні *білий лелека* – це живий символ, своєрідний оберіг України, до нього люди ставляться з особливою симпатією. У різних регіонах країни по-різному називають цього птаха: *лелека, бусол, бузюк, бусюк, боцян, веселик, гайстер, чорногуз, чугайстер*. Ці птахи, як правило, живуть у парі. „Ти там, ти є деє так далеко, / Чому летить *одна лелека?*” (пісня „Тобі одному”), – запитує лірична героїня Наталі Дзеньків, у пісennих рядках відчувається тривога, у слухача виникає питання: де другий птах, що з ним трапилось, чому лише „... летить *одна лелека?*”, оскільки переліт птахів із теплих країв на батьківщину є досить далеким, важким і небезпечним, то трапитись у дорозі може все.... Авторка проводить паралель із життям людей: самотня людина асоціюється із лю-

диною, яка позбавлена щастя, бо життя без коханої людини поряд, є неповноцінним, сумним.

Ти так живеш, не знаєш долі.
Вона така, як в небі зорі,
Вона, *як лелека летить, Щасливим є той*, хто в цю ніч не спить.

(Альбом „Світло і тінь” (2008), пісня „Тобі одному”).

Політ лелеки Наталя Дзеньків порівнює із долею щасливої людини, (можливо, авторка має на увазі політ птаха із чужини на батьківщину, повернення додому завжди є щасливою подією: як для людини, так і для птахів, котрі повертаються із вирію). Лелека – в українському народі дуже шанований птах. Загальновідомо, що лелеки приносять щастя в дім: „...про нього кажуть: Лелека щастя вабить!”, або: „Де лелека водиться, – там щастя родиться!” Існує народна прикмета: багато пташенят у лелеки – на хороший урожай. В українських міфах вважається, що лелека розуміє людську мову, оскільки сам раніше розмовляв. Лелека – також символ поваги до батьків, символ мандрівників, символ сімейного благополуччя і щастя, а також загальний символ нашої Батьківщини, воістину священний цей птах! [6].

Наостанок, хочемо згадати нову ліричну композицію під назвою „Крила”, яку нещодавно виконала Джамала у фіналі національного відбору на Євробаченні-2018: „Пісня „Крила” про те, що кожному з нас потрібна підтримка інших людей. Я не люблю поняття *selfmade*, тому що, на мій погляд, воно неправдиве і підносить нас над іншими. Ми народжуємося в певних сім’ях, батьки направляють нас, виховують, вкладають у нас свою любов. На кожному етапі нашого життя зустрічаються люди, які нам допомагають, надихають і окриляють. Особливо це важливо у важкі хвилини, коли ти сидиш і думаєш: „Ну, чому я? Чому саме мені дістаються найскладніші випробування? Чому інші люди живуть щасливо, а я такий нещасний?” У ці хвилини тобі й потрібні ці крила – чи то віра, чи ангел, чи кохана людина поруч”, – поділилася Джамала. Музику для пісні Джамала написала самостійно, автором слів стала Тетяна Милимко [1].

Отже, символічність образу крил добре висвітлена у поезії, у фольклорі, а також у пісенних текстах сучасності. З образом крил пов’язаний мотив польоту, кращі

людські якості характеру, сподівання й прагнення людини: вірність, кохання, спогади про батьківщину, рідний край, самотність; сум, туга, жура за вітчизною, за рідними й близькими людьми; воля, доля, щастя. Це досить глибокий та широкоплановий символ, який є благодатним матеріалом у плані дослідження.

Література

1. Джамала – Крила. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=PM1FcWDX4a8>
2. Лагола І. М., Дичик Л. С. Крила як символ одвічного прагнення людини до краси, високої духовності (на матеріалі балади „Крила” І. Драча та оповіданні „Стариган з крилами” Г.Г. Маркеса). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ru.osvita.ua/school/lessons_summary/education/37737/
3. Lama [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Lama>
4. Lama – „Привіт, привіт!” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://luliq.com/music/lama-pryvit-pryvit/>
5. Левченко О. П. Фразеологічна символіка: лінгвокультурологічний аспект: монографія / О. П. Левченко. – Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2005. – 263 с.
6. Наш символ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/ArtsCouncilUkraine/photos/a.575524995909521>.

Клещова О. Є. Мотив „крилатості”, символічність образу крил (на матеріалі пісennих текстів гурту „LAMA” та поезії Ліни Костенко). *Zwiastowac. Nauki i praktyki : Monografia pokonferencyjna „Science, Research, Development. Philology, sociology and culturology”*. Baku 29.06.2018 – 30.06.2018. Warszawa : Wydawca : Sp. z o.o. „Diamond trading tour”, 2018. № 6. S. 19–26. URL: http://xn--e1aajfpcds8ay4h.com.ua/files/scientific_conference/78/78-05.pdf (дата звернення 08.05.2021).

ISBN: 978-83-66030-36-7